

Л. Д. Троцький

Самогубство Скрипника

жовтень 1933

Дата написання/першої публікації: «Бюлетень опозиції», № 36–37, жовтень 1933 р.

Переклад українською: Переклад Андрія Манчука.

Опубліковано українською секцією Marxists.org: У лютому 2024 р.

[Микола Олексійович Скрипник (1872–1933) відіграв важливу роль у комуністичному русі. До наведених Троцьким фактів додамо також, що Скрипник очолював Народний Секретаріат і боровся за радянську владу в Україні. При створенні Комуністичної партії (більшовиків) України він відстоював проект самостійної української комуністичної партії, незалежної від російської і пов'язаної з останньою через Комінтерн, супроти резолюції Іммануїла Квірінга, яка пропонувала підпорядкувати КП(б)У РКП(б) на правах обласної організації і у підсумку перемогла. За час перебування на посаді наркома освіти Радянської України (1925–1933 рр.) Скрипник запам'ятався впровадженням політики українізації та сприянням культурному відродженню. На додачу до всього, він був членом Української академії наук, редактором Української радянської енциклопедії, головою Асоціації істориків та директором Всеукраїнського інституту марксизму-ленінізму, курував реформу правопису (тому прийнятий тоді «харківський правопис» називають ще й «скрипниківкою»). Сучасному читачеві може здатися, що Троцький занадто суворий до покійного Скрипника, коли характеризує його виключно як «вірного сталінця». Проте не варто забувати, що Скрипник брав активну участь у кампаніях проти прибічників і Троцького, і Зінов'єва, і Бухаріна, і тих самих Шумського та Хвильового, яких нині часто розглядають ледь не як його «націонал-комуністичних» компаньйонів.]

Самогубство Скрипника

Самогубство, яке вчинив один з найвизначніших сталінців, один з вождів Радянської України, є важливим фактом у літописі сталінської бюрократії. Скрипник – старий більшовик, із серйозним революційним минулим, активний учасник Жовтневого перевороту як голова об'єднання петроградських фабрично-заводських комітетів 1917 року. На відміну від багатьох «старих більшовиків», особливо теперішніх українських вождів, Скрипник виявляв завжди цікавість до справ світового робітничого руху та репрезентував українську компартію у Комінтерні. Але переважно він ішов у спільній бюрократичній валці, брав участь у цькуванні Раковського, якого сам дуже шанував, старанно боровся проти «троцькізму», вихваляв «вождя», і, за винятком окремих, епізодичних виступів, рішуче не демонстрував політичної самостійності. І ось раптово з'ясувалося, що Скрипник проводив докорінно хибну політику, протегував українським націоналістам та покривав українську контрреволюцію. Секретар Постишев [Павло Петрович Постишев (1887–1939) – державний діяч, член РСДРП з 1904 р. Направлений до України з Далекого Сходу у 1923 р., займав високі партійні посади, будучи слухняним провідником сталінської політики. Здійснювані Постишевим під приводом боротьби зі «шкідниками» репресії стали одним з чинників, що призвели до катастрофічного становища українського селянства під час голоду 1932–1933 р.], що його було послано до України як обер-комісара, розпочав цькування Скрипника, яке не могло не вразити українців своєю раптовістю та брутальністю тону.

Ми не маємо сумнівів, що політика Скрипника була хибною. Адже у національному питанні, ще менше, аніж будь-де можна проводити правильну політику за допомогою самих лише бюрократичних важелів, коли партія придушена, а пролетаріат зв'язаний. Але «помилки» Скрипника мали зайти аж занадто далеко, якщо знадобилося таке цькування, що підштовхнуло старого революціонера до самогубства. Постає логічне питання: де ж було увесь цей час українське політбюро, незмінним членом якого був Скрипник? Яким чином у монолітній партії, яку безперервно вичищають від ухилів, в умовах постійних успіхів та переможної ліквідації класів, член політбюро, неочікувано для політбюро загалом, без жодного опору з боку партії та преси, протягом тривалого часу насаджував буржуазний націоналізм та пов'язану із ним контрреволюцію? І чому викриття цього важливого факту командированим з Москви ревізором впало на партію, як грім з неба? Адже ще у минулому році 60-річний ювілей Скрипника урочисто відзначали як свято всієї партії!

З іншого боку, загадково, чому для боротьби з буржуазним націоналізмом сталінському штабу знадобилося принести у жертву Скрипника, котрий нічому не опирався і був готовий проводити продиктовану йому «з центру» політику. Бюрократія, взагалі-то, не карає «своїх» навіть за найтяжчі помилки, якщо її не спонукають до цього якісь побічні, але дуже важливі для неї обставини. Так, Андрєєв [Андрій Андрійович Андрєєв (1895–1971) на час початку примусової колективізації обіймав посаду секретаря Північнокавказького крайкому партії (1927–1930). Хоч сам Андрєєв був вихідцем із селян, та він застосовував найжорсткіші засоби для підтримки форсованих темпів колективізації. Бравада Андрєєва щодо «успіхів на селі» була розкритикована у статті «Казенна фальш і дійсність» із «Бюлетеня опозиції» ще у 1930 р.] не поніс відповідальності ані за свою згубну колективізацію Північного Кавказу, ані за розлад

на залізничному транспорті. Тим часом Ярославський [Ємельян Михайлович Ярославський (1878–1943) був не лише головою «Союзу войовничих безбожників», а й відданим сталіністським літописцем, котрий у своїх книгах нещадно громив усіх опозиційних комуністів, а також анархістів, есерів з меншовиками та інших опонентів. Очевидно, Ярославський швидко реабілітувався за свої «недостатньо канонічні» нариси з історії партії, адже саме з-під його пера вийшла біографія Сталіна та значною мірою – і «Короткий курс історії ВКП(б)»] досить жорстко постраждав за те, що в його «Історію» прослизнуло кілька фактів, щоправда, правильних (у вигляді винятку), але таких, що можуть поставити під сумнів догмат непогрішності.

Ми дозволяємо собі висловити впевненість у тому, що помилки Скрипника було розкрито не заради них самих, а мимохіть, для того, щоб покарати Скрипника за якийсь інший, набагато менш принциповий, але гостріший злочин. Так, наприклад, якщо Скрипник встав в опозицію до Постишева, який прибув до України, щоб перекласти відповідальність за наслідки сталінської аграрної політики на місцевих «виконавців», цього було б більш ніж достатньо для того, щоб «проаналізувати» згори всю діяльність Скрипника й викрити в ній те, що можна знайти в діяльності кожного іншого відповідального працівника: бюрократизм, опортунізм, заступництво контрреволюції.

Що б, однак, насправді не коїлося за лаштунками, у політичному сенсі Скрипник виявився жертвою тієї системи, яку він допомагав насаджувати. І те, що сталінська система потребує таких жертв, демонструє, які гострі протиріччя роздирають її навіть на самій верхівці. Раптове навернення Зінов'єва-Каменєва до світла істини [Йдеться про чергову капітуляцію перед Сталіним Зінов'єва та Каменєва, у 1932 р. вдруге виключених із партії. У 1933 р. вони виступили з покаєнням і були поновлені у лавах ВКП(б), але ненадовго. Після нового арешту у грудні 1934 р. на свободу вони вже не повернулись і були розстріляні у серпні 1936 р. за справою фіктивного «Троцькістсько-зінов'євського центру»], як і так само ж раптове ввергнення Скрипника у тьму оман однаково викривають брехню, яка роз'їдає безвідповідальну бюрократичну диктатуру.